

Shrneme-li dosažené výsledky práce polských archeologů v Palmyře, shledáme, že se tímto systematickým výzkumem podrobněji poznala západní část topografie města, jejíž některé dosavadní nepřesnosti bylo možno opravit, její historický vývoj a změny, které tato čtvrt zažila v době římské, byzantské a za arabského osídlení, jak to lze vyčísti ze zřícenin města. Pro dějiny palmyrské architektury jsou významné hrobky nejen věžovité, v podobě domu a podzemní, ale i typ spojující věž a hypogaeum. Pozoruhodné jsou četné korintské hlavice v typu skoro kanonickém v 2. stol. n. l. Není bez zajímavosti zjištění, jak se nakládalo s římskými a byzantskými architektonickými články a materiálem v další „přestavbě“ — získává se tak příspěvek pro poznání společenské a ekonomické historie Palmyry—Tudmiru. Význačná je kořist nových plastických dokladů, náhrobních reliéfů, bust a hlav — jsou to portréty bohatých i chudších kněží, žen a dětí; prosopografie palmyrská byla obohacena o řadu fyziognomických typů a o několik jmen. Přestože jde skoro vesměs o fragmenty a torsa, jsou to při své prostřední estetické hodnotě významné dokumenty palmyrské skulptury stylově a ikonograficky. Byly jimi získány i některé příspěvky pro poznání kultu zemřelých. Navržená datování nabývají na přesvědčivosti zvláště tam, kde autor přihlíží komparačně i k jinému známému památkovému materiálu.

Polský archeologický výzkum podává významné doplňky k dosavadnímu obrazu města a posunuje značně kupředu naše znalosti, jež budou nepochybně dále rozmnožovány. Pozornosti a uznání zasluhuje i pohotovost, s jakou byly dosažené výsledky tak včasné publikovány.

Gabriel Hejzlar

Joseph Wiesner, Die Thraker (Studien zu einem versunkenen Volk des Balkanraumes). W. Kohlhammer Verlag, Stuttgart 1963, str. 256 + XII. tab.

V pozoruhodné edici *Urban-Bücher*, die wissenschaftliche Taschenbuchreihe, vyšla jako 41. svazek *Wiesnerova* kniha o Thrácích. Není s podivem, že se jí rozhodl napsat autor studií o předhistorickém a raněhistorickém údobí ve Středomoří, o problematice záhrobí, o rozvoji jezdeckví a pěstování koně. Tento okruh tematiky ho nutně přivedl k pozoruhodnému starověkému národu Thráků, jehož kmeny právě v těchto oblastech významně zasáhly do dějin antického světa.

Autor postupuje historicky, a to tak, že sleduje nejen vývoj Thráků a jejich přínos antickému světu, nýbrž i působení jiných kmenů, např. Keltů a Íránců, na kulturu thráckou. Šest kapitol, doplněných hojnými poznámkami a odkazy na vědeckou literaturu, má nestejnou, ba možno říci klesající úroveň. Autor vychází z prehistorických nálezů a psaných zpráv, vcelku však opomíjí prameny nápisné a numismatické, významné zvláště pro římskou dobu. Zprávy, které má k dispozici, dovede vhodně spojovat a jasně kombinovat. V knize je celá řada zdařilých postřehů, mnohé závěry třeba však brát s rezervou, neboť jsou vytvořeny kombinací zpráv pocházejících z různého časového údobí, což zvláště u lokalizace kmenů může vést k závěrům velmi podmíněným (str. 13 n.). Ze zdařilých výkladů upozorněme alespoň na to, že Anchises, který tajně použil božských orů trojského krále pro vlastní chov, je mu pravzorem toho, jak se dardanská šlechta setkala s nejsevernějším výběžkem pěstování koně, s Trójou a jejím vzatajstvem (*Wagenrittertum* — str. 57). Nebo spojení starého názvu Strymonu (*Palaistinos*) s palestinskými Pélišty, vykazujícími vztahy k Podunají (str. 63, 200^b). Nebo rozbory keltských vlivů (str. 146), pozorování, že Thrákie měla sloužit k doplňování římského vojska (str. 169) anebo konečně výklad o rozvoji křesťanství na Balkáně a o jeho zvláštnostech, vzniklých uzpůsobením thrácké povaze (str. 190).

Thrácké kultuře se autor věnoval plným právem zvláště pozorně. Pochopitelně věnuje nejvíce místa náboženství, o němž máme také nejvíce zpráv už proto, že tak výrazně zasáhlo do řeckého myšlení v postavách svých božstev, např. Dionysa, Orfea, Bendidy, Area aj. Dále se zabývá postavením thrácké ženy, žijící volně za svobodna, ale přísně v polygammím manželství, končícím při úmrtí muže obětí nejmilejší mu ženy. Autorové pozornosti neušly ani některé etnografické zvláštnosti, jako tetování, účes (je ovšem sporné, co značí výraz *Threikes akrokomoí* — Hom. Il. IV. 533), úbor (zde chybná zmínka o charakteristickém *cucllu*) atp.

Mnohé autorovy výklady by bylo možno doplnit anebo poopravit. Tak tu chybí zmínka o Anakreontovi a Archilochovi (str. 80), zmínka o postavách Thráků na řecké scéně, Dionysos je považován za hlavního thráckého boha (str. 82 a 134), ale jindy je Megas Theos spojen se Zalmokidem (137) a ten zase s thráckým jezdcem. Artakene je známa už z Herondy (Mim. VII 92) a ne až z římské doby. Jen na slovním obratu spočívá tvrzení, že „V krvavé hře, kterou později Thrax jako římský gladiátor předváděl, žila i nadále povaha vlastní thrácké modloslužbě Areovi“ (str. 102), protože ty hry mají svůj krvavý ráz už od Etrusků.

Celé knize je na škodu, že autor nezná podstatnou literaturu psanou bulharsky anebo rusky. Jeho odkazy na bulharskou literaturu jsou jen náhodná membra disiecta. Tak nezná velkou studii *B. Gerova* o romanizaci (Sofia 1949, 1954 a *Studi urbinati* B 1959, N. 1—2, str. 173—191) *V. Velkova* o thráckém a dáckém městě v pozdní antice (Sofia 1959), práce *Danovovy* o Thrácích u Herodota a Xenofonta, *Tončevové* o Velkém Bohu v Odessu, *Michailovu* o Tereovi aj. Z ruský psaných publikací nezná knihu *Zlatkovské* o Moesii v I.—II. stol. n. l. (Moskva 1951), *Blavatské* o černomořských městech (Moskva 1952) aj. Nezná však ani knihu *E. Grená*, Kleinasien und der Ostbalkan in der wirtschaftlichen Entwicklung der röm. Kaiserzeit, Uppsala—Leipzig 1941. To všechno vede k tomu, že mnohá tvrzení jsou značně antikvovaná (např. dnes je lokalizován Abrittus, kde padl Decius, na místo Ražgradu, což je dosvědčeno nápisy).

Z některých tiskových chyb uvedme: str. 42 Goldbecher, správně Goldring, opakují se věty na str. 137 a 175, 87 a 91, na str. 108 čtí tab. III místo tab. VI, na str. 83,11 je navíc sloveso.

Není pochyby, že pěkně upravená kniha vzbudí pozornost. Mohla by však být mnohem lepší, kdyby se autor mohl seznámit s tím, co mu přes všechnu snahu zůstalo utajeno. Je to škoda o to větší, že pro mnohé badatele bude Wiesnerova kniha po dlouhou dobu hlavním zdrojem poznání dějinného významu Thráků.

Radislav Hošek

Bevölkerung und Gesellschaft der römischen Provinz Dalmatien von Géza Alföldy mit einem Beitrag von András Mócsy. Akadémiai Kiadó, Budapest 1966, str. 233 + 3 mapy.

Území pozdější římské provincie Dalmácie se mnohokrát stalo místem politických, válečných, hospodářských i mírových událostí. Proto máme o něm dostatek literárních zpráv, které pro první tři století n. l. doplňuje na 3.900 napsí. Pro další staletí napsí ubývá, ale jejich relativní počet je prakticky stejný. Nápisy byly východiskem oběma autorům. Jejich rozbořem se snaží dospět k tomu, co Alföldy nazval vnitřními dějinami (innere Geschichte, str. 17). V podstatě tu jde o problém osídlení, o složení obyvatelstva a o jeho pohyb. Oba autoři se však soustavně nezabývají hospodářskou strukturou země, jejím místem v celkové výrobě imperia, smýšlením obyvatel atp. Tyto problémy jsou pro ně jen příležitostnými náměty.

Povšimneme si nejdříve pojednání Alföldyho, které je také obsažnější (str. 17—211). Metoda, kterou si autor zvolil, spočívá na rozboru vlastních jmen dochovaných na nápisech. Může proto vyvolat řadu námitek, ať už vyplývajících z dělání závěrů z malého množství údajů anebo z rozboru jmen. Začlenění do určitých etnických skupin je namnoze velmi problematické a zdá se nám být důležitějším problémem než malý počet údajů jsooucích badatelům po ruce, neboť ve starověkých vědách vždy bude počet našich informací omezen, ba mnohdy (údaje na papýrech, mincích) i větší měrou nežli je tomu u napsí. Alföldymu se podařilo stanovit určité zákonitosti ve stavbě vlastních jmen, které namnoze kombinuje s literárními zprávami. Ty však přinášejí mnohdy údaje platné jen pro určitý časový úsek anebo naopak nekriticky kladou vedle sebe údaje z různých dob, což velmi ztěžuje úlohu badatele. Alföldy proto porovnal v přehledné tabulce (str. 38) zprávy Appianovy, Strabonovy, Pliniovy a Ptolemaiovy a tak získal obraz předřímského osídlení. Zajímavé je i jeho zjištění, že některé kmeny nám vyvstávají až po římské okupaci v názvu římských oivitates.

V dalším A. podrobně rozebírá problematiku obyvatelstva Liburnie, Salony, jihovýchodní